

Bokrecension

Barbara Czarniawska, "Det var en gång en stad på vatten – berättelser om organisering och organisering av berättelser i Stockholm"

Boken recenseras av Theresa Larsen, doktorand vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Människor kan vara intresserade av olika saker; en del ägnar all sin lediga tid åt att spela golf eller cykla, andra föredrar att fördriva tiden med att släktforska eller dreja lerkrukor. På samma sätt drabbas forskare inte sällan av en passion för en viss slags forskningsmetod eller studieobjekt: någon viger sin forskarkarriär åt att studera Ale kommun eller försäkringskassor i Västra Götaland. Vissa är övertygade om att skuggning är den bästa metoden att lära sig något om vad chefer gör medan somliga försöker hävda sig i forskarvärlden genom att säga att allt nog är precis tvärt om i förhållande till vad alla andra forskare anser. Att Barbara Czarniawska hyser en stor förkärlek till berättelser har väl knappast undgått hennes läsare de senaste åren. Förra året publicerade hon

tre böcker som har berättelsens roll inom organisationsforskningen som tema. *Det var en gång en stad på vatten* är en av dessa.

Boken är en delrapport av forskningsprogrammet *Organiserandet av storstaden: diskurs och praktik* för vilket Czarniawska ansvarar. Programmet innefattar studier av storstadens drift i Warszawa, Stockholm och Rom. Hon hävdar att storstaden har blivit ett så invecklat nät av olika verksamheter och organisationer att det övergår mänsklig förmåga att begripa och styra den. Trots detta finns det mängder med människor som har som arbete att just styra den stora staden. I denna bok vill hon besvara frågan vad stadschefer egentligen gör när de styr. Hon utlovar också att diskutera hur lokala erfarenheter i sta-

den sprids inom storstadsdriften och hur denna storstadsdrift påverkar de lokala erfarenheterna.

Czarniawska anser att den kunskap som finns om styrning av offentliga förvaltningar antingen avser separata verksamhetsområden inom staden, eller så görs ingen skillnad mellan styrning av det ena eller det andra objektet. Även om det finns en rik tillgång på litteratur om storstaden anser hon att den är uppdelad i universitetsämnen och litterära genrer och därför vänder sig till specifika yrkesgrupper. Hon hävdar att den studie som avrapporteras i denna bok är ett försök att förena dessa olika inriktningar, och häri ligger således bokens tänkta kunskapsbidrag.

Czarniawska anser inte att en stad kan likställas med en organisation som en gemensam enhet med tydliga gränser. En stad kan istället beskrivas som ett nät av olika verksamheter eller sammankopplade handlingar snarare än aktörer. Fokus i studien ligger således på de handlingsnät som hon kallar "att driva staden x" och det organisationsfält som hon kallar storstadsdrift eller storstadsförvaltning. Uppmärksamheten riktas inte mot enskilda personer utan mot de kontaktkedjor som finns mellan olika aktörer. Analysobjektet är därför de handlingsnät som etableras och upprätthålls av stadschefer i den vardagliga verksamheten. Eftersom handlingsnät är mycket komplexa till sin karaktär uppger Czarniawska att traditionella organisationsforskningsmetoder inte kunde användas till studien. (Med traditionella antar jag att hon avser enkäter och intervjuer) Istället använder hon sig av skuggning som hon

kompletterar med intervjuer och dokumentanalyser. Det empiriska materialet till boken har författaren inhämtat dels genom en intervjuomgång med ledande politiker, tjänstemän och bolagschefer i Stockholm respektive Warszawa, som alla tillfrågades om vilka stadens huvudproblem var och vilka program/projekt som satts eller skulle sättas igång, dels genom att skugga en bolagschef respektive en förvaltningschef i Stockholm under deras arbete i två veckor vardera.

Czarniawska anser att stadens drift består av en uppsättning berättelser och reflektioner över hur dessa berättelser uppstår. Genom att använda sig av berättelser för att presentera studiens resultat hoppas hon kunna synliggöra det arbete som görs i praktiken. Organisationer är enligt henne processer och inte landskap och dessa processer utgörs av olika berättelser. Genom att studera processer i vardagen kan man se hur meningsfulla berättelser skapas. Om man vill ta reda på vad som händer i organisationer anser Czarniawska det därför vara logiskt att förena den narrativa och den logisk-vetenskapliga kunskapen. Större delen av boken utgörs därför av olika berättelser om de problem och projekt som var aktuella i Stockholm respektive Warszawa under tiden för studien; stadsdelsreformerna, Dennispaketet, IT-utvecklingen och bolagiseringen av en förvaltning.

I bokens andra kapitel visar författaren att vardagen i organisationer innehåller mycket av den typ av aktiviteter som hon benämner "organiseringen av organiserandet". Författaren fann att nästan alla samtal och möten hon bevitt-

nade under studiens gång hade olika texter som bakomliggande orsak. Det kunde exempelvis röra sig om policydokument, utvärderingar eller budgetdokument som skulle diskuteras. De handlingar man ägnade sig åt var knutna till texten och bestod av att översätta eller redigera den. Bilder, siffror och vardagligt språk skulle förvandlas till texter och vice versa. Författaren hävdar att det föreligger stora skillnader mellan det som kan sägas med ord, det som kan skrivas i text och på vad som kan skrivas i siffror. I verkligheten blandas ekonomi med politik, pedagogik och verksamhetens behov och blir exempelvis budgeten, men det syns inte när man läser det färdiga dokumentet. Det är budgetprocessen och inte budgeten i sig som är viktig. Budgeten är bara ett dött dokument.

Bokens tredje kapitel utgörs av två kontrasterande historier om reformer för att visa hur dessa historier får innebörder som kanske avviker från de intentioner som ursprungligen uppgavs ligga bakom dem, men som enligt författaren hjälper till att redogöra för vad som har hänt och vad som har gjorts. Författaren återberättar här historierna om hur stadsdelsreformerna i Stockholm respektive Warszawa genomfördes. Detta avsnitt tillhör enligt min mening bokens största förtjänster. Det ger läsaren en unik inblick i vad som kan ske bakom kulisserna – bakom de officiella texterna – vid genomförandet av stora organisatoriska förändringar. Det är dessutom endast denna del av boken som egentligen fokuserar på de frågor som Czarniawska inledningsvis avsåg att besvara. De övriga kapitlen handlar

snarare om hur berättelser skapas i organisationer än hur statschefer styr staden.

I kapitel fyra i boken presenterar hon en rad korta berättelser från Stockholm. Hon återger dem i den form som de berättades för henne i rollen som observatör och intervjuare. Författaren vill i detta avsnitt visa att det "narrativa" arbetet fortfarande pågår trots att det inte längre är synligt på samma sätt som i de berättelser hon presenterat tidigare. Med hjälp av en del litteraturteoretiska redskap försöker hon hitta berättelsernas kärna och poänger. Hon fascinerar av att tjänstemän kan berätta en konsekvent historia om ett innehåll som egentligen är motsägelsefullt och har en tve tydlig sensmoral. Hon visar på att de berättelser som berättas om staden ofta liknar skönlitterära skräckhistorier till sin uppbyggnad. Historierna innehåller både busar och hjältar och berättas på ett sätt som bevisar att allt blir värre och värre eller att olika händelser i staden leder till onda cirklar som är omöjliga att ta sig ur.

Som en slags slutsats och förtydligande av författarens övertygelse om att berättelser är mycket viktiga inom samhällsvetenskaplig forskning (ja, kanske den enda vägen till sann kunskap om hur organisationer fungerar) sammanfattar hon slutligen de olika berättelser hon hört om Stockholm till en egen, kontrasterande "Stockholmssaga". Denna saga skriver hon i vad hon kallar traditionell vetenskaplig genre: sagan saknar detaljer och färger och erbjuder istället förenklingar och systematik. Den är på inget sätt osann, men bidrar inte heller till någon ökad förståelse för hur det

egentligen går till att styra en stad. Hennes poäng blir tydlig även om hon inte uttalar den direkt: verkligheten utgörs av flera parallella, konkurrerande historier, som, trots att de är olika, för den sakens skull inte behöver vara falska. Att försöka sammanföra dessa berättelser till en berättelse som forskare vanligtvis gör, innebär att så många detaljer försvinner att berättelsen inte längre blir meningsfull för att lära något om komplexa organisationsfenomen. Här skulle boken kunna vara slut, men författaren fortsätter i ett avslutande kapitel att visa att inte bara texter utgör berättelser om staden, utan att även bilder kan fylla den funktionen. Hon hävdar att bilder ur exempelvis årsredovisningar och videofilmer om staden bidrar till att skapa berättelser om den. Även om detta avsnitt känns aningen överflödigt eftersom författaren redan framfört de flesta av studiens slutsatser, ger kapitlet åtminstone mig som forskare nyttiga insikter om att empiriskt forskningsmaterial kan samlas in på många olika sätt och kan finnas i många olika skepnader.

Det var en gång en stad på vatten är inte helt ointressant läsning. Författaren visar att användandet av berättelser ökar möjligheterna för oss att förstå de komplexa och till synes osammanhängande och obegripliga aktiviteter som pågår i stora organisationer och utgör en del av styrningen av desamma. Dessa slutsatser känns emellertid inte särskilt nydanande eftersom hon skrivit just detta i ett flertal andra böcker och vetenskapliga artiklar. I sin iver att använda sig av berättelser för att presentera sina forskningsresultat missar hon dessutom viktiga poänger. I det inle-

dande kapitlet av boken utlovar hon att försöka besvara frågan vad stadschefer egentligen gör när de styr en stad. I mina ögon kom boken att handla om något annat, nämligen berättelsens roll i organisationer och för organisationsforskaren. Å ena sidan är detta resultat en logisk följd av att Czarniawska menar att staden till stor del styrs av de berättelser som skapas i den. Å andra sidan skriver hon också att det inte räcker med att berätta om staden för att staden skall bli organiserad och därmed styrd. Som läsare frågar jag mig därför fortfarande efter det att jag avslutat boken vad stadschefer egentligen gör när de styr en storstad. Den som hoppades få lära sig något om detta är i stort sett utelämnad till att göra sina egna tolkningar av alla de historier som boken är uppbyggd av.

Czarniawska skriver att "*vår uppgift som forskare inte är att sia om framtiden, utan att kartlägga nutiden och dess betydelse för människorna så att de får bestämma om de vill ha det just så*" (s. 166). Hon anser uppenbarligen att denna kartläggning bäst görs genom berättelser. Jag betvivlar inte att om man vill lära mer om hur organisationer fungerar kan det vara värdefullt att studera de berättelser som finns i organisationerna. Däremot är jag betydligt mera tveksam till om forskarrapporter skall utformas som berättelser. Världen är full av berättelser. Är det verkligen forskarens uppgift att återberätta dem och överlåta åt läsaren att tolka dem? Vem är forskaren i den situationen? Om läsaren bara är intresserad av berättelser kan han (eller hon) lika gärna lyssna till alla de berättelser som redan berättas i verkligheten.

På baksidan av boken utlovar förläg-

garen att boken "... vänder sig till såväl beslutsfattare och tjänstemän inom skilda organisationer som studerande och lärare på många nivåer och inom ett flertal ämnesområden. Men också en bredare allmänhet kan nå större kunskaper om sådant som engagerar och som gäller beslut som påverkar vardagen." I princip innebär det att alla människor borde läsa den. Jag är övertygad om att tjänstemän, politiker, bodelags- och förvaltningschefer i Stockholm (och Warszawa om de kunde läsa svenska) skulle finna boken intressant och upplysande eftersom den direkt berör deras arbetssituation. Däremot är jag mera tveksam till vad övriga målgrupper skulle kunna tänkas ha för utbyte av den.

Den som vill öka sin förståelse för berättelsens roll i organisationer i allmänhet och samhällsvetenskaplig forskning i synnerhet borde enligt min uppfattning i första hand läsa Czarniawskas bok "Writing management" istället eftersom hon där gör en betydligt grundligare genomgång i ämnet. Den läsare som hoppas få frågan hur en storstad styrs besvarad genom att läsa *Det var en gång en stad på vatten* kommer att bli besviken eftersom boken inte är särskilt upplysande på den punkten. Men den som föredrar att läsa böcker skrivna på svenska, och inte har läst någon av Czarniawskas tidigare böcker, får en god insikt i hennes teorier om berättelsens funktion i organisationer genom *Det var en gång en stad på vatten*.

Referenser

Czarniawska, Barbara, 1999

Writing management – organization theory as a literary genre. Oxford: Oxford University Press